

Vrij Nederland Voorjaar 2025

Voorwoord
Lisa Weeda

VRIJ NEDERLAND

De dood ruikt naar suikerspin

DOOR EVA PEEK

DE OORLOG IN OEKRAÏNE DOOR DE OGEN VAN VIJF VROUWEN

Oorlog is niet alleen een mannenzaak. In 2024 verbleef journalist Eva Peek maanden in Kyiv om midden in de verwoestende oorlog met Rusland de ervaringen op te tekenen van Oekraïense vrouwen. Hoe verandert de oorlog genderverhoudingen? En wat maakt dat überhaupt uit als de toekomst van je land volkomen onzeker is? Over gender en nationale identiteit, feminisme na de Sovjettijd, de dagelijkseheid van oorlog en de wil om te overleven.

Eva Peek studeerde Slavistiek, literatuurwetenschap en geschiedenis, en is redacteur bij de buitenlandredactie van NRC. Ze was eerder boekenrecensent en schreef over klassieke muziek. Ze is een van de samenstellers van het boek *Dit volk heeft zijn god op aarde*, dat in 2023 verscheen bij uitgeverij Pluim.

Start verkoop
2 april 2025

Aantal blz.
104

Verkoopprijs
19,99

ISBN code
9789083528601

Uitgeverij
Vrij Nederland

Formaat
170x238

Afwerking
Genaaid boekblok met zichtbare rug
in Zwitserse softcover

9 789083 528601 >

Ingrid Harms Stipendium

“De dood ruikt naar suikerspin” is het eerste boek dat verschijnt dankzij het Ingrid Harms Stipendium. Dit stipendium, een initiatief van Han Nefkens, werd opgericht in 2023, twee jaar na het overlijden van Ingrid Harms in 2021. Het biedt tien jaar lang jaarlijks een beginnende journalist de kans om vijf maanden aan een diepgravende longread te werken. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het stipendium en de selectie van de stipendiaat ligt bij het Fonds BJP. Elk jaar staat een thema centraal dat aansluit bij het werk en de werkwijze van Ingrid Harms. Dit eerste boek is geïnspireerd op een longread over Russische vrouwen in Nederland.

Ingrid Harms was journalist voor onder andere Vrij Nederland en stond bekend om haar uitgebreide sociale reportages. Haar stijl, vaak omschreven als ‘slow journalism’, was diepgravend, onbevagen en gebaseerd op langdurige observatie. Met het Ingrid Harms Stipendium krijgen beginnende journalisten de kans om zich te ontwikkelen binnen deze vorm van onderzoeksjournalistiek.

Vrij Nederland zal de komende tien jaar elk jaar een boek uitbrengen vanuit dit stipendium.

mij, over jou, over deze tekst of over wat dan ook zeggen. Of deze woorden nu likes krijgen of niet, uiteindelijk doet niemand's mening er meer toe voor mij, want ik ben dood!”

Een verderop in haar brief lees ik een echo van eenzelfde soort hang naar zelfbeschikking als Tetiana uitte. “Hier in Donetsk ben ik op mijn pad, ik ben mezelf en doe wat ik wil. Niets anders doet er echt toe, daarom is het schrijven van deze brief zo makkelijk. Op dit moment, net als op het moment dat mijn tijd komt, heb ik geen spijt in het aangezicht van de dood, omdat ik eindelijk het leven leef dat ik wilde.”

Ze besluit haar afscheidsbrief met een direct advies aan haar broertje, en de lezer: “Om de kracht te hebben om een vrij persoon te zijn, moet je dapper zijn. Alleen de dappers vinden geluk, en het is beter om rennend te sterven dan te leven als een rotte wezen. Wees de daden van onze helden waardig, wanhoop niet en wees dapper!”

Na een paar uur wordt haar kist naar een speciale lijkwagen voor gevallen militairen gedragen. Iedereen knielt. Onder applaus rijden ze weg, naar de begraafplaats in Lviv, waar ze begraven zal worden in het almaar uitdijende, met vlaggen bezaaide grafveld.

Als een vrouwelijke militair sterft, is de verontwaardiging extra groot, hoor ik van verschillende kanten. En dat heeft weer effect op mannen. Het is niet toevallig dat de man van Tetiana het leger in ging nadat zij zich meldde. Mannen voelen zich onder druk gezet als vrouwen het leger in gaan.

Sterk genomen heeven vrouwen niet te vechten. Dat is een voordeel. Maar wachten tot je geliefde terugkeert uit de oorlog, is ook niet alles.

DE BORDAARWERKEN

stapdie je in je leven zette was er een traditie. En ik wilde alle details weten, bijvoorbeeld hoe je een bruiloft viert: hoe lang duurt elk onderdeel precies? Wat doe je precies met je haar? Ik wilde het hele plaatje begrijpen. Hoe de kleding verbonden is met de viering en hoe die viering weer verbonden was met de geest.”

Door de gesprekken op haar expedities begon het haar te dagen hoe bizar veel arbeiders er zitten in alleen al het maken van de stof. “Dat is een enorm lang proces, het is al heel veel werk om de planten die je nodig hebt voor de draad goed te laten groeien. En om daarna die draad de juiste kleur te geven. En dan moet je nog gaan weven, naaien en bordaren.”

Het ontroeft haar, dat mensen daar de moethe voor namen. Ze ziet het als vorm van verzet. “Dit waren echt arme mensen, maar ze zijn in de armoede vervallen vanwege de Sovjet-Unie. Voor de Sovjets kwamen hadden ze veel grond en goede oogsten. De Sovjet-Unie heeft alles van ze gestolen. Ze moesten de hele dag heel hard werken om maar een beetje brood over te houden. En in deze armoede vonden ze de kracht om kunst te maken. Want deze bordaarsels zijn echt kunst. Je kan ook genoeg nemen met een eenvoudig hemd, maar met deze versiering laat je zien dat je nog sterk bent, dat je leeft, dat je mens bent. Een mens met veel verbeeldingskracht.”

Het is precies die veerkracht en levenslust die ze in het bordaarkunstwerk van deze tijd ziet. “Nu leven we in heel andere omstandigheden. Maar wat dat betreft lijkt het wel op die tijd. Wij zijn andere mensen maar ons genetisch geheugen is echt. En het wordt geactiveerd. Ik hoop dat we zullen overleven. Ik ben zelf meer gaan creëren en meer interessante dingen gaan maken sinds het begin van de oorlog. Want je realiseert je dat dit misschien de laatste dag van je leven is. Dus wat wil je doen op de laatste dag van je leven? Iets van schoonheid creëren.”

En dat gevoel resonant niet alleen bij haar, ze krijgt sinds het begin van de grootschalige oorlog steeds meer bestellingen. “Het is in deze tijd zo populair omdat mensen nog willen voelen dat ze Oekraïens zijn voordat ze sterven.” Ze kijkt me indringend aan. “Sorry voor deze harde woorden, maar ik geloof dat dat de belangrijkste reden is. We kunnen heel lange, interessante gesprekken voeren over de moderne Oekraïense bordaarkunst, maar het komt erop neer dat veel mensen in Oekraïne waren vergeten dat ze Oekraïens zijn. Nu is het moment om ons te herinneren dat we Oekraïens zijn, en

dat kan via dit bordaarkunstwerk, de accessoires en juwelen, al dat soort zaken.”

Ze heeft haar bedrijf acht jaar geleden opgericht, maar het begon allemaal tien jaar daarvoor, toen ze als twintigjarige een bruidsjurk voor zichzelf wilde maken. “Al was mijn oma direct kritisch: ‘Je hebt niet eens een verloofde!’” Ze lacht. “Maar ik zei tegen haar dat het in haar tijd traditie was om al een bruidsjurk te maken voordat je iemand gevonden hebt. Dus ik begon patronen uit mijn familie bij elkaar te zoeken die ik mooi vond. Helaas hadden wij alleen maar bloemen in onze familie, heel fet, en ik wilde zo graag iets wits. Uiteindelijk vond ik een oud stuk stof met een mooi bordaarkunstwerk erop, een mouw. En op basis daarvan heb ik de hele outfit gecreëerd. Daarna begonnen vrienden te vragen of ik niet iets voor hen kon maken, en ze zeiden dat ze daar ook wel voor wilden betalen.”

Van het een kwam zo het ander. Ze begon haar bedrijfje op Facebook en Instagram. Op dat laatste platform kwam ze in contact met haar huidige echtgenoot, met wie ze vorig jaar trouwde. Al droeg ze toen niet de jurk die ze jaren eerder had ontworpen. De precieze reden daarvoor zal me pas aan het eind van het gesprek helemaal duidelijk worden. “Maar ik droeg natuurlijk wel een traditionele outfit.” Ze laat foto's zien op haar telefoon. Ik slaak allerlei kreten van bewondering, ze ziet eroprecht schitterend uit.

En toen werd het 24 februari 2022.

“Het was ontzettend eng, ik had net een baby van twee maanden, ik was nog aan het herstellen van de operatie van na de bevalling. Maar omdat ons huis niet ver van kritieke infrastructuur lag, besloten we te vertrekken naar de Tjerkasy regio, in centraal Oekraïne. Daarna gingen we naar de bergen in het westen, de Karpaten. Het was zwaar, ik had geen bestellingen en geen geld. En toen ineens, in de tweede week van de invasie, kreeg ik een bericht op Instagram met de vraag of ik een rok kon maken. Ik begreep er niets van. Dat mensen hun hoofd daarnaar stonden op dat moment. Maar er kwamen alleen maar meer en meer bestellingen.”

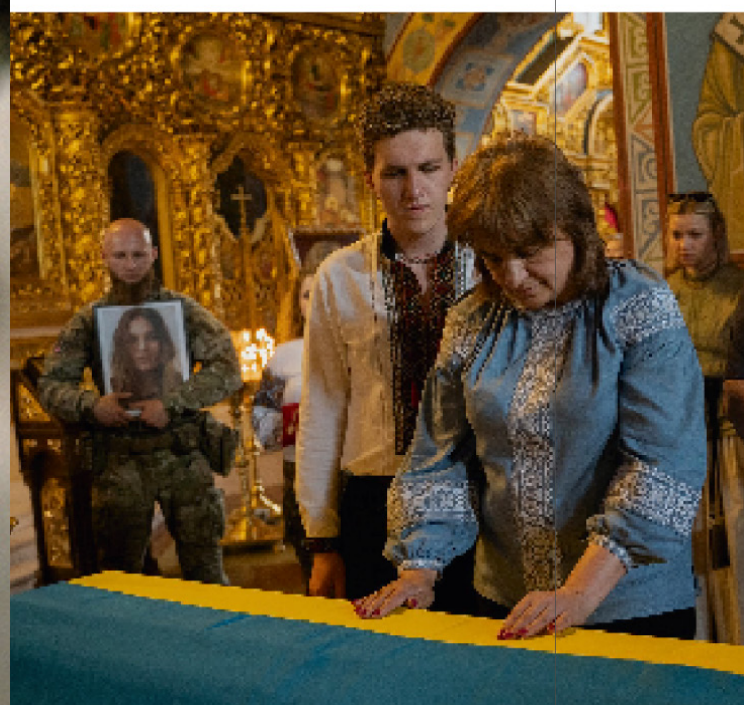
Inmiddels is ze terug in haar appartement ten noordoosten van Kyiv, en heeft ze werknemers in dienst om aan alle vragen te kunnen voldoen. Het populairst zijn de rokken, en de losse versierde zakken, een soort platte buidel die je met een lint om je middel kan knopen, vertelt ze.

“Die zijn heel handig, aangezien de meeste moderne vrouwenkleding geen goede zakken heeft. En deze zijn

DE STEEDS MEER BESTELLINGEN KREEG

58

59

VRIJ NEDERLAND

Bezoekadres: Piet Heinkade 179
Postadres: Piet Heinkade 181H
1019 HC Amsterdam
Telefoonnummer redactie: 020 7 88 44 41
Vrij Nederland BV
KvK-nummer: 91374588
BTW-nr: NL8656.34.993.B.01
Contactpersoon voor promotie en publiciteit:
Barbara Knoote, barbara@vn.n

VERKOOP NEDERLAND

New Book Collective
Niasstraat 6D
3531 WP Utrecht
+31(0)20 2260238
www.newbookcollective.com
verkoop@newbookcollective.com
Julia van Rij: julia@newbookcollective.com
Rutger Vos: rutger@newbookcollective.com

VERKOOP BELGIË

New Book Collective
Louiza-Marialei 2-1
2018 Antwerpen
www.newbookcollective.com
verkoop@newbookcollective.com
Suzy Mertens: suzy@newbookcollective.com
Hilde Seys: hilde@newbookcollective.com